

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

**CADRUL DE REFERINȚĂ AL CURRICULUMULUI
PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE**

**CHIȘINĂU
2015**

Cuprins

FUNȚIILE CADRULUI DE REFERINȚĂ AL CURRICULUMULUI NAȚIONAL PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CURRICULUM PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE. CARACTERISTICI ESENȚIALE.....	6
CADRUL CONCEPTUAL SPECIFIC AL EDUCAȚIEI TIMPURIIL	7
FINALITĂȚILE EDUCAȚIEI TIMPURIIL	7

PRELIMINARII

Educația constituie factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, de dezvoltare a capitalului uman, de formare a conștiinței și identității naționale. Educației îi revine rolul primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Educației timpurii i se atribuie un rol aparte, deoarece investiția în educația timpurie conduce la realizarea susținută a drepturilor copilului, iar pe termen lung, la dezvoltare socială. Cercetătorii au demonstrat că acțiunile întreprinse de părinți și societate în copilăria timpurie, perioadă în care se atestă cea mai rapidă dezvoltare a creierului, au o influență puternică și de durată asupra progresului individual al copilului – viitor cetățean activ.

Cadrul de Referință al Curriculumului pentru Educația Timpurie (CRCET) este expresia politicii educaționale naționale în domeniul educației timpurii. Prezentul document concretizează viziunea asupra Copilului și Copilăriei, acceptată și promovată prin cadrul normativ și de politici în sistemul educațional din Republica Moldova; stabilește aspectele specifice ale procesului educațional; asigură convergența eforturilor în extinderea, aprofundarea, dezvoltarea educației copilului de la naștere până la 7 ani și corelarea cu nevoile multiple ale copilului și familiei, asigurarea stării de bine a copilului, asigurarea accesului și șanselor egale la o educație de calitate fiecărui copil. Documentul constituie concomitent condiție și consecință al procesului de elaborare și promovare a politicilor educaționale pe dimensiunea educației timpurii. CRCET se bazează pe teoriile și practicile mondiale de succes în domeniul educației timpurii.

Cadrul de referință al curriculumului pentru educația timpurie este parte integrantă a sistemului curricular național alături de documente similare: Cadrul de referință al curriculumului pentru învățământul primar, gimnazial și liceal; Cadrul de referință al curriculumului pentru învățământul profesional tehnic; Cadrul de referință al curriculumului universitar.

CRCET este destinat conceptorilor de produse curriculare, factorilor de decizie, managerilor, cadrelor didactice din educația timpurie și din învățământul primar, părinților ș.a.

FUNCȚILE CADRULUI DE REFERINȚĂ AL CURRICULUMULUI PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE

Curriculumul național include un sistem de documente/produse de tip conceptual, reglator, proiectiv și metodologic elaborate pe nivele, cicluri de învățământ. Sistemul de documente/produse curriculare de bază pentru educația timpurie include:

- Cadrul de referință al curriculumului pentru educația timpurie;
- Curriculum pentru educația timpurie;
- Standardele de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani;
- Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie
- Instrumentul de monitorizare a pregătirii copilului pentru școală
- Ghidul pentru cadrele didactice

Acestea asigură **coerența** reglementării, planificării, organizării, implementării și evaluării proceselor în educația timpurie.

Cadrul de referință al curriculumului pentru educația timpurie are următoarele funcții:

- **de fundamentare** întrucât definește repererele conceptuale și prezintă elementele esențiale ale educației timpurii în sistemul educațional din Republica Moldova (viziunea asupra copilului și copilăriei, fundamentele filozofice, psihologice, pedagogice și sociale ale educației timpurii etc.);
- **reglatoare și normativă** întrucât definește cadrul de elaborare/dezvoltare a produselor curriculare și circumscrie dimensiunile esențiale ale procesului educațional;
- **integratoare** întrucât prin esența sa documentul este un element al sistemului curricular național, iar prin conținutul său asigură, pe de o parte, coerența produselor curriculare pentru educația timpurie și trecerea lină de la educația timpurie la învățământul primar, iar, pe de altă parte, crearea unei perspective comune și unitare în rîndul tuturor cadrelor didactice asupra dezvoltării și educației copilului în perioada timpurie.

Fiecare dintre categoriile de beneficiari valorifică respectivul document:

- **Conceptorii de produse curriculare**, în procesul de elaborare, dezvoltare, modernizare, revizuire și ajustare a acestora la cerințele diferitor categorii de beneficiari, precum și la contextele și tendințele de dezvoltare ale domeniilor de activitate umană conexe cu educația timpurie, vor racorda materialele elaborate la prevederile CRCET;
- **Factorii de decizie**, în procesul elaborării politicilor de asigurare fiecărui copil a accesului la servicii de educație timpurie de calitate, vor evalua contextul și condițiile locale prin prisma CRCET;

- **Managerii** instituțiilor de educație timpurie, în procesul de organizare, coordonare a procesului educațional și de elaborare a strategiilor de dezvoltare a instituției;

- **Cadrele didactice din educația timpurie**, în procesul de selectare și elaborare a materialelor didactice, vor verifica corespunderea materialelor cu cerințele CRCET și a Curriculumului pentru educația timpurie. Piața produselor curriculare pentru educația timpurie este foarte variată și include o multitudine de ghiduri și suporturi metodice pentru cadre didactice și părinți, precum și materiale didactice, caiete, cărți pentru copii etc. Pentru organizarea educației timpurii de calitate părinții, educatorii și managerii instituțiilor de stat și private vor selecta și vor utiliza doar acele produse curriculare care corespund abordărilor psihopedagogice, valorilor, principiilor și prevederilor curriculare specificate în produsele curriculare de bază.

- **Părinții**, care asigură educația timpurie a copilului în familie, se vor informa despre conceptul de calitate în educația timpurie, precum și despre exigențele de pregătire a copilului pentru integrarea ulterioară în învățământul primar;

- **Societatea civilă** va utiliza documentul drept reper pentru elaborarea proiectelor și atragerea fondurilor extrabugetare pentru sprijinirea implementării politicilor statului în domeniul educației timpurii.

Cadrul de referință al curriculumului pentru educația timpurie stabilește caracteristicile definitorii ale Curriculumului pentru educația timpurie care vor fi respectate în toate procesele de revizuire curriculară.

CURRICULUM PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE. CARACTERISTICI ESENȚIALE

Curriculumul reprezintă un concept-cheie pentru domeniul științelor educației, rămânând pe parcursul ultimelor decenii deschis și flexibil pentru definire și interpretare. De aici derivă paleta largă de abordări și de definiții ale curriculumului, văzută fie ca sistem de experiențe de învățare planificate pentru copii și tineri prin intermediul educației oferite, indiferent de locul în care se desfășoară procesul educațional, fie ca rezultat al unui consens (sau al unui acord) de natură socială și politică, în măsură să reflecte viziunea comună despre educație a unei anumite societăți, realizată prin luarea în considerație a unor nevoi și așteptări de tip local, național și global.

În accepția prezentului Cadru de referință, Curriculumul pentru educația timpurie desemnează ansamblul interacțiunilor, experiențelor, tranzițiilor și rutinelor tipice învățării, dezvoltării și îngrijirii copiilor, proiectate cu scopul de a-i educa conform nevoilor și intereselor personale ale acestora, dar și conform unor idealuri definitorii ale societății în care ei trăiesc, și oferite în cadrul unui mediu conceput pentru dezvoltarea holistică a celor care învață,

Caracteristicile esențiale ale Curriculumului pentru educația timpurie derivă din misiunea educației timpurii concretizată în prevederile Codului educației, obiectivele strategice specificate în Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2012-2020 „Educația -2020”, abordările, valorile și principiile acceptate și promovate de CRCET.

Caracteristicile esențiale se referă la conținutul și structura Curriculumului pentru educația timpurie și servesc drept cerințe de bază pentru concepții de curriculum.

Curriculumul pentru educația timpurie:

- concretizează obiectivele educației timpurii derivate din CRCET;
- prezintă reperele pentru transpunerea didactică a fundamentelor axiologice și psihopedagogice ale educației timpurii.

Structura Curriculumului pentru educația timpurie trebuie:

- să fie coerentă;
- să se încadreze/să ia în calcul tradiția curriculară a țării;
- să derive din tendințele de dezvoltare în domeniul educației timpurii, dar și din realitatea cotidiană a instituției de învățământ;
- să fie înțeleasă de către actorii principali ai procesului educațional;
- să fie eficientă și funcțională, adică să sprijine – prin criteriile și concepția care au inspirat respectiva structurare – implementarea cu succes și de calitate a Curriculumului Național.

Prin conținutul și structura sa Curriculumul pentru educația timpurie oferă repere, încurajează și, concomitent, solicită cadrului didactic:

- realizarea unui proces educațional de calitate și dezvoltarea continuă a calității, inclusiv prin reflectarea asupra practicii zilnice;
- asigurarea stării de bine a copilului;
- colaborarea cu părinții copiilor, implicarea părinților, familiei/îngrijitorilor în activitățile organizate cu copii și asigurarea continuității educației timpurii acasă în familie.

CADRUL CONCEPTUAL SPECIFIC AL EDUCAȚIEI TIMPURII

CRCET valorifică teoriile și conceptele acceptate și aplicate în teoria și practica internațională contemporană pentru a crea o viziune de ansamblu clară asupra educației timpurii la nivel național. Recunoscute și aplicate cu succes la nivel mondial: teoria stadială a dezvoltării cognitive a copilului (Jean Piaget), teoria dezvoltării psihosociale a copilului (Erik Erikson), teoria învățării socioculturale și zona proximei dezvoltări (Lev Vîgotsky), teoria inteligențelor multiple (Howard Gardner), teoria învățării experiențiale (John Dewey) concretizează abordările și concepția actuală despre copil, copilărie, educație.

Astfel, educația timpurie în sistemul de învățământ din Republica Moldova se bazează pe și promovează *abordarea holistică a dezvoltării copilului* și *abordarea centrată pe copil* în procesul educațional. Din aceste repere esențiale derivă componentele definitorii ale educației timpurii.

COPILUL

În contextul prezentului document actorii educaționali înțeleg și împărtășesc concepția despre copil și copilărie care cuprinde următoarele caracteristici esențiale.

Fiecare Copil este unic.

Fiecare Copil este un individ curios, capabil și inteligent.

Fiecare Copil are capacitatea de a învăța, de a realiza progrese în dezvoltare, indiferent de experiențele anterioare sau moștenirea culturală.

Fiecare Copil are ritmul său de dezvoltare.

Fiecare Copil este un **co-creator** al cunoștințelor, deprinderilor, comportamentelor sale, este o persoană cu drepturi, care poate și trebuie să fie susținută pentru a participa la propria dezvoltare, evoluție, împlinire

Fiecare Copil poate însuși calitatea de subiect în procesul de autoedificare.

Fiecare Copil are nevoie de siguranță, sprijin, înțelegere, încredere și respect.

Fiecare Copil are nevoie de dragoste.

COPILĂRIA

Copilăria este perioada achizițiilor fundamentale în formarea personalității. În perioada copilăriei timpurii copilul încorporează trăsăturile culturale, moștenirea socială în inconștientul individual care determină direcțiile de dezvoltare ulterioară a personalității.

Copilăria este perioada în care copilul se descoperă pe sine ca pe o persoană care are abilitatea de a face ca lucrurile să se întâmple, perioada în care oferă achizițiile fundamentale: încrederea, autonomia și inițiativa.

Copilăria este perioada în care copilul învață să-și construiască așteptările față de comportamentul celorlalți. Atitudinile, sentimentele față de adulți, față de semenii și prietenii, față de sine însuși trăite în copilăria timpurie determină comportamentul interpersonal și rolurile sociale pe care le va practica individul la vârstele maturității.

Copilăria este timpul descoperirii lumii și căutării sensului lucrurilor, este timpul curiozității și dorinței de a cunoaște și transforma.

Copilăria este, în primul rând, o parte importantă a vieții copilului pe care acesta o trăiește în prezent – aici și acum, dar și o perioadă de pregătire pentru viitor.

EDUCAȚIA TIMPURIE

Educația este continuă, ea începe în primele momente ale vieții și durează cât aceasta.

Educație timpurie este procesul educațional realizat cu copiii cu vârsta cuprinsă între 0 și 6(7) ani în instituții educaționale sau în familie, în scopul dezvoltării lor fizice, cognitive, emoționale și sociale¹.

Educația timpurie se bazează pe un sistem de principii care pornește de la concepția despre Copilul și Copilărie recunoscute și respectate ca Valori esențiale. Principiile constituie sistemul de repere care ghidează toate procesele circumscrise educației timpurii.

- Principiul respectării depline a drepturilor copilului;
- Principiul respectării diversității și incluziunii educaționale și sociale a fiecărui copil, diferențierii și individualizării
- Principiul medierii/facilitării cunoașterii, învățării, dezvoltării potențialului fiecărui copilului;
- Principiul parteneriatului cu familia

Educația timpurie este condiționată de *starea de bine a copilului*. Valorificarea și dezvoltarea potențialului copilului are loc doar dacă este asigurată *starea de bine a copilului*, determinată de satisfacerea nevoilor de bază: nevoia de securitate și claritate, de înțelegere și afecțiune, de recunoaștere socială și sentiment de apartenență la grup, nevoia de a se simți priceput, capabil și valoros, nevoile fizice.

Educația timpurie incumbă *îngrijirea, creșterea și dezvoltarea* copilului și este inseparabilă de acestea. Astfel, fiecare act de îngrijire este un demers educativ.

Educația timpurie are loc în *zona proximală de dezvoltare*, iar *interacțiunea activă* cu semenii și adulții este definitorie în dezvoltarea copilului.

Educația timpurie deplină necesită recunoașterea dreptului copilului la opinie prin *solicitarea și luarea în considerare a opiniei* acestuia, prin oferirea dreptului la alegere.

Educația timpurie se bazează pe *implicarea activă* a copilului și se realizează prin explorări, experiențe și prin joc. Jocul este activitatea de bază a copilului, încărcată de valorificare a experienței de viață, a observațiilor, emoțiilor, a acțiunilor și conduitelor, de creare verbal și comportamental a rolurilor, de descoperire a relațiilor între lucruri și fenomene. Toate interacțiunile, jocul, experiențele, activitățile, rutina și evenimentele, planificate și neplanificate sunt concepute și/sau valorificate pentru a încuraja învățarea și dezvoltarea copilului.

Educația timpurie are nevoie de un *mediu* educațional dezvoltativ. Mediul este conceput astfel încât să-i invite pe copii să observe, să fie activi, să facă alegeri și să experimenteze, să creeze.

---

¹ Codul educației, Articolul 3

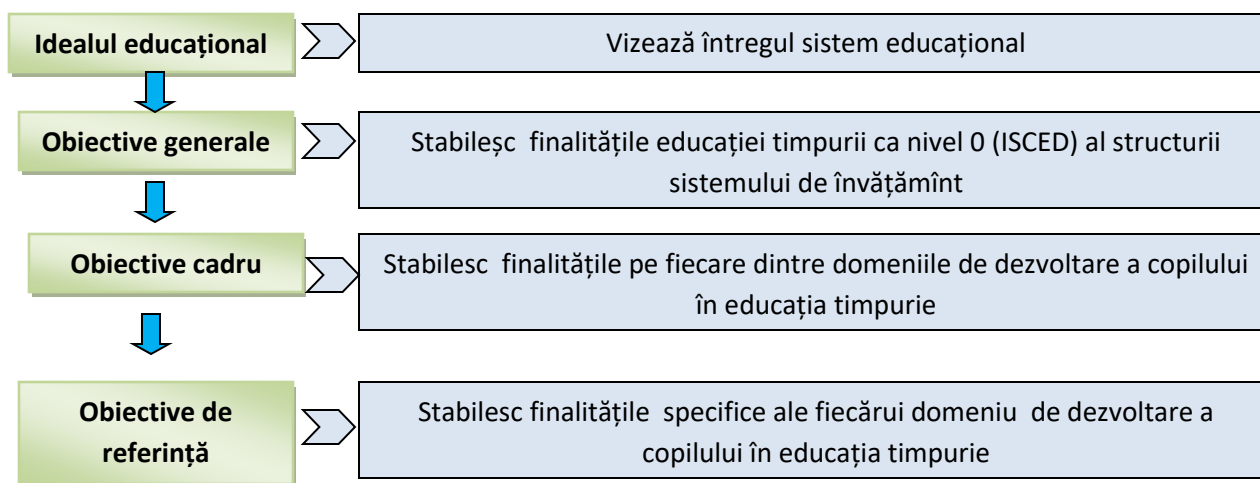
Instituția de educație timpurie, părinții și familia oferă un *mediu sigur*, un *context oportun* de dezvoltare socială și culturală, un spațiu fizic adaptat *cerințelor individuale* ale fiecărui copil.

Educația timpurie include și se construiește pe un proces de *monitorizare continuă* a dezvoltării copilului. *Unicitatea copilului*, ritmul individual de dezvoltare a fiecărui copil reprezintă punctul de plecare în toate deciziile luate în privința lui cu scopul de a-l ajuta, încuraja și sprijini ca să se dezvolte.

FINALITĂȚILE EDUCAȚIEI TIMPURII

Finalitățile educației timpurii vizează dezvoltarea generală a copilului și, în același timp, pregătirea lui pentru școală și învățare pe parcursul întregii vieți. Copiii de azi trebuie să dispună de atributele necesare pentru a învăța, a trăi și a edifica în secolul XXI, caracterizat prin schimbări profunde în accelerație continuă pe toate dimensiunile activității umane.

Sistemul de finalități educaționale în educația timpurie are următoarea structură:

Conform prevederilor Codului educației, idealul educațional constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajarea pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate.

Transpunerea curriculară a idealului educațional în educația timpurie se materializează într-un sistem coerent de obiective și domenii de dezvoltare a copilului.

Sistemul de obiective, după gradul de generalitate, este construit pe 3 nivele : obiectivele generale, obiectivele cadru și obiectivele de referință.

Obiectivele generale, cu gradul cel mai înalt de generalitate, reflectă idealul educațional prin prisma scopului educației timpurii ca nivelul 0 a structurii sistemului educațional din Republica Moldova (conform ISCED²).

Obiectivele cadru derivă din obiectivele generale și sunt formulate în termeni de finalități pe domeniile de dezvoltare ale copilului.

² ISCED – Clasificarea internațională standrad a educației (2011).

Sistemul de învățământ este organizat pe niveluri și cicluri în conformitate cu Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED–2011):

- a) nivelul 0 – educația timpurie:
  - educația antepreșcolară;
  - învățământul preșcolar;

Obiectivele de referință derivă din obiectivele cadru, respectiv sînt structurate pe dimensiunile domeniilor de dezvoltare ale copilului, și sînt formulate ca exprimări explicite a rezultatelor pe care urmează să le obțină copiii în procesul educațional pe fiecare domeniu de dezvoltare.

Obiectivele operaționale, deduse din cele de referință, exprimă finalitățile unei activități de învățare și sunt elaborate de către cadrele didactice în procesul planificării activităților de învățare.

Domeniile de dezvoltare ale copilului reflectă abordarea integrată a dezvoltării copilului de vîrstă antepreșcolară și preșcolară și constituie cîmpuri cognitive integrate, care transcend granițele dintre discipline și arii curriculare specifice învățămîntului primar.

Educația timpurie „construiește” fundamentul și creează premisele pentru formarea și dezvoltarea ulterioară a individului. Anume în acest context sunt circumscrise **obiectivele generale ale educației timpurii:**

- ✓ **Dezvoltarea unei personalități integre, autonome, cu respect față de sine și ceilalți.**
- ✓ **Dezvoltarea unui mic cetățean informat, activ, responsabil și creativ, purtător al valorilor culturale naționale și universale.**
- ✓ **Dezvoltarea unei personalități deschise spre învățare continuă de succes;**
- ✓ **Dezvoltarea unui preșcolar - posesor al atributelor necesare la intrarea în școala primară: comportament pro-social, autocontrol emoțional, capacități cognitive.**

Din obiectivele generale derivă obiectivele cadru și, respectiv, obiectivele de referință. Deoarece educația timpurie se bazează pe abordarea holistică, materializată într-un curriculum integrat, obiectivele cadru sunt structurate pe cinci domenii de dezvoltare, după cum urmează:

Domeniul 1. Dezvoltarea fizică, sănătatea și igiena personală.

Obiective cadru:

- 1.1. Coordonarea mușchilor mari ai corpului în scopul mișcării și deplasării;
- 1.2. Utilizarea mâinilor și degetelor în scopuri diferite
- 1.3. Utilizarea simțurilor (văz, auz, gust, tactil, miros etc.) pentru a interacționa adecvat cu mediul și a-și orienta mișcările;
- 1.4. Respectarea igienei personale, a regulilor elementare de alimentație corectă pentru păstrarea sănătății;
- 1.5. Manifestarea comportamentului responsabil pentru viața și sănătatea proprie și a celor din jur

Domeniul 2. Dezvoltarea socio-emoțională

Obiective cadru:

- 2.1. Manifestarea încrederii în adulții cunoscuți și interacțiunea cu aceștia pentru

- 2.2. Dezvoltarea capacității de a interacționa și participa în acțiuni comune cu alți copii, respectându-le drepturile și apreciind
- 2.3. Dezvoltarea capacității de conștientiza importanța regulilor și de a le respecta
- 2.4. Dezvoltarea abilității de a negocia și de a lua decizii
- 2.5. Dezvoltarea capacității de a coopera cu ceilalți
- 2.6. Dezvoltarea abilității de a se percepe pe sine (formarea eu-lui fizic și psihologic), a simțului identității și apartenenței la grup
- 2.7. Dezvoltarea autocontrolului emoțional, a abilităților de a înțelege și comunica propriile trăiri și trăirile altora

Domeniul 3. Dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare

Obiective cadru:

- 3.1. Manifestarea interesului pentru lucruri noi
- 3.2. Manifestarea inițiativei în interacțiuni și activități
- 3.3. Finalizarea activității chiar dacă întâmpină dificultăți;
- 3.4. Manifestarea creativității în activitățile zilnice

Domeniul 4. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citit-scrisului

Obiective cadru:

- 4.1. Ascultarea și înțelegerea semnificației limbajului vorbit (mesajului)
- 4.2. Comunicarea verbală eficientă, exprimarea corectă gramatical și folosirea unui vocabular din ce în ce mai bogat
- 4.3. Manifestarea interesului pentru carte și lectură
- 4.4. Recunoașterea și folosirea progresivă a limbajului scris și a altor mijloace de auto-exprimare și comunicare grafică, inclusiv prin artă.

Domeniul 5. Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii

Obiective cadru:

- 5.1. Identificarea relației logice (cauză-efect, secvențialitate etc.) în baza operațiilor de observare, comparare și evaluare, pentru înțelegerea lumii înconjurătoare
- 5.2. Identificarea multiplelor răspunsuri/soluții la întrebări, situații, probleme, provocări
- 5.3. Recunoașterea și utilizarea conceptelor elementare matematice
- 5.4. Dezvoltarea abilităților de înțelegere/cunoaștere a lumii în baza învățării experiențiale.

Atingerea finalităților presupune formarea /dezvoltarea predispozițiilor pozitive pentru învățare ca atribute indispensabile:

- Capacitatea de a se concentra;
- Perseverența;
- Reflectarea;
- Aprecierea;

- Inventivitatea/creativitatea;
- Sentimentul de mirare și curiozitatea;
- Implicarea.

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

**CURRICULUM NAȚIONAL
PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE**

CHIȘINĂU 2015

Cuprins

PRELIMINARII.....	5
1. SISTEMUL DE OBIECTIVELE PE DOMENIILE DE DEZVOLTARE ALE COPILULUI..	5
2. METODOLOGIA ORGANIZĂRII PROGRAMELOR DE EDUCAȚIE TIMPURIE	5
Rutina zilei și tranzițiile.....	5
Jocul	5
Activități în grup mare	5
Activități în grupuri mici	5
3. METODOLOGIA ORGANIZĂRII ÎNVĂȚĂRII EFICIENTE ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE.....	5
Starea de bine a copilului	5
Transpunerea didactică a centrării pe copil în educația timpurie.....	5
Parteneriatul cu familia.....	5
BIBLIOGRAFIE	5

PRELIMINARII

Curriculumul pentru educația timpurie (CET) este un document normativ conceput în concordanță cu prevederile Codului educației, cu prevederile Convenției pentru Drepturile Copilului și cu politica statului în domeniul educației timpurii. CET este parte componentă a sistemului de documente curriculare de bază. CET concretizează finalitățile generale ale educației timpurii, reglementează cadrul de organizare a procesului de dezvoltare și învățare a copiilor de la naștere pînă la 6/7 ani, în baza reperelor conceptuale, fundamentelor filozofice, psihologice, pedagogice și sociale ale educației timpurii prezentată în Cadrul de Referință. Structura și conținutul *Curriculumului pentru educația timpurie* derivă din Cadrul de Referință și prezintă transpunerea viziunii asupra Copilului, Copilăriei și Educației timpurii în parcursul educational al copilului de la naștere pînă la 7 ani, evidențiind aspectele esențiale ale multitudinii interacțiunilor, experiențelor, tranzițiilor și rutinelor planificate și neplanificate/spontane care au loc într-un mediu conceput pentru stimularea dezvoltării holistice a copiilor în scopul atingerii finalităților educaționale.

Prezentul document substituie *Curriculumul educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova*, elaborat în anul 2006. Necesitatea revizuirii curriculumului pentru educația timpurie a fost determinată de (i) ciclul firesc de dezvoltare curriculară, care solicită revizuirea periodică a acestui document pentru racordarea lui la rezultatele cercetărilor în domeniu, precum și la documentele normative și documentele de politică educațională; (ii) schimbările operate în celelalte niveluri de învățămînt; (iii) sugestiile practicienilor.

Modificările, inclusiv elementele de noutate, introduse în prezentul *Curriculum pentru educația timpurie* în raport cu documentul *Curriculum educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova*, elaborat în anul 2006, vizează următoarele aspecte:

- Concretizarea funcțiilor Curriculumului pentru educația timpurie din perspectiva integrării documentului în structura sistemului curricular, care include un document de tip nou: Cadrul de Referință al Curriculumului;
- Utilizarea termenilor specifici educației timpurii și a semnificației acestora în conformitate cu documentele normative, inclusiv Codul educației.
- Introducerea în structura și conținutul Curriculumului a elementelor de noutate ca reflectare a tendințelor de dezvoltare în domeniu
- Reconsiderarea tipurilor de activități în cadrul programelor de educație timpurie
- Reconsiderarea practicilor de bază ale cadrelor didactice din educația timpurie

Curriculumul pentru educația timpurie este destinat adulților care se ocupă de educația copiilor cu vîrsta de pînă la 7 ani (cadre didactice, părinți, tutori etc.), conceptoriilor de materiale didactice suport pentru dezvoltarea copiilor și a materialelor suport pentru eficientizarea practicilor educaționale ale cadrelor didactice.

Implementarea curriculumului pentru educația timpurie oferă și solicită cadrului didactic flexibilitatea necesară pentru adaptarea procesului educațional la nevoile de dezvoltare, învățare și integrare socială a fiecărui copil prin crearea contextelor adecvate și relevante, prin valorificarea diversității.

1. SISTEMUL DE OBIECTIVE PE DOMENII DE DEZVOLTARE ALE COPILULUI

Abordarea integrată a curriculumului pentru educația timpurie se materializează în sistemul de obiective și domenii de dezvoltare ale copilului. Sistemul de obiective include: obiectivele generale, obiectivele cadru și obiectivele de referință.

Obiectivele generale ale educației timpurii:

- ✓ **Dezvoltarea unei personalități integre, autonome, cu respect față de sine și ceilalți.**
- ✓ **Dezvoltarea unui mic cetățean informat, activ, responsabil și creativ, purtător al valorilor culturale naționale și universale;**
- ✓ **Dezvoltarea unei personalități deschise spre învățare continuă de succes;**

Dezvoltarea unui preșcolar - posesor al atributelor necesare la intrarea în școala primară: comportament pro-social, autocontrol emoțional, capacități cognitive
Obiectivele cadru și obiectivele de referință derivă din obiectivele generale și sînt prezentate pe cinci domenii de dezvoltare:

1. Dezvoltarea fizică, sănătatea și igiena personală;
2. Dezvoltarea socio-emoțională;
3. Dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare;
4. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citit-scrisului;
5. Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii;

Domeniul 1.Dezvoltarea fizică, sănătatea și igiena personală.

	Obiective cadru:	Obiective de referință:	
		Copilul va fi capabil	
		0-3 ani	3-6(7) ani
1.1.	Coordonarea mușchilor mari ai corpului în scopul mișcării și deplasării	<p>Să demonstreze control asupra corpului (echilibru și coordonare a mâinilor și a picioarelor);</p> <p>Să dovedească abilitate în a urca singur scările;</p> <p>Să execute mersul prin alternarea picioarelor, alergări, sărituri, rostogoliri;</p>	<p>Să demonstreze o ținută corporală corectă în poziția stînd, șezînd și în deplasare.</p> <p>Să-și miște corpul și diferite segmente corporale izolat sau în coordonare (de exemplu: aruncatul mingii cu mai multă precizie), mișcări ritmice, mișcări simple de dans;</p> <p>Să exprime și să reprezinte prin mișcare ce observă, își imaginează sau simte</p>
	Utilizarea mâinilor și degetelor în scopuri diferite	<p>Să „scrie” semne mari, cu diferite instrumente de scris și pe diferite suprafețe;</p> <p>Să folosească corespunzător unele tacîmuri;</p>	<p>Să manipuleze cu ușurință obiecte mici;</p> <p>Să se îmbrace și dezbrace singur;</p> <p>Să utilizeze diferite materiale pentru a picta, desena sau modela;</p> <p>Să scrie litere de tipar și cifre</p>
1.3	Utilizarea simțurilor (văz, auz, gust, tactil, miros etc.) pentru a interacționa adecvat cu mediul și a-și orienta mișcările	<p>Să demonstreze coordonare oculomotorie la manipularea obiectelor mari</p> <p>Să coreleze mișcările corpului și membrilor cu diferite mesaje senzoriale primite (sunete, lumini, culori, comenzi etc.)</p>	<p>Să demonstreze o bună coordonare oculomotorie la manipularea obiectelor mari și mici</p> <p>Să reacționeze fizic corespunzător la stimuli din mediu (de exemplu: evitarea obstacolelor, perceperea mirosurilor neplăcute etc.)</p>
1.4.	Respectarea igienei personale, și a alimentației corecte pentru păstrarea sănătății	<p>Să se spele pe mâini și pe dinți, să utilizeze toaleta, folosească șervețelul pentru a-și șterge nasul, cu sprijinul sau/și la indicația adultului.</p> <p>Să păstreze, să ordoneze, să îngrijească lucrurile personale și locul de joacă, cu sprijinul sau/și la indicația adultului.</p> <p>Să facă diferența între lucruri care se mănîncă și cele care nu se</p>	<p>Să demonstreze independență în igiena personală în diferite contexte, în momentele potrivite.</p> <p>Să demonstreze independență în păstrarea, ordonarea, îngrijirea lucrurilor personale și locului de joacă.</p> <p>Să explice funcțiile benefice sau dăunătoare ale anumitor alimente pentru organismul</p>

		mănâncă,	uman Să ajute la servirea mesei și să-și aprecieze corect porția de mâncare, Să opteze pentru mâncăruri care sunt sănătoase;
1.5.	Respectarea regulilor de autoprotecție și manifestarea comportamentului responsabil pentru viața și sănătatea proprie și a celor din jur	Să reacționeze adecvat la atenționările adulților privind o situație periculoasă; Să evite locurile, obiectele sau situațiile periculoase (aragaz, fier de călcat, prize); Să anunțe adultul când simte pericolul sau se simte rău;	Să respecte regulile de comportare în medii diverse (grădiniță, stradă, transport public etc.) Să evite accidentele și situațiile periculoase pentru sănătate; Să ceară ajutor și să comunice adulților sau colegilor atunci când este în pericol sau observă un comportament periculos

Sănătatea, bunăstarea fizică și dezvoltarea motorie a copiilor sunt factori decisivi în procesul de creștere și dezvoltare a copiilor în perioada timpurie. Prin intermediul corpului copilul își comunică starea, emoțiile, nevoile și dorințele, iar comunicarea non-verbală continuă să fie una extrem de importantă pe parcursul întregii vieți. Activitățile fizice în care sunt antrenați copiii oferă oportunități de explorare și cunoaștere a posibilităților propriului corp, dar și a mediului, de dezvoltare a abilităților sociale, de trăire a stării de bine. Sănătatea fizică aduce energie, echilibru și disponibilitatea de a fi implicați în experiențe de învățare.

Ceea ce însoțește o dezvoltare fizică sănătoasă este însușirea deprinderilor de igienă personală și a celor de securitate personală. Programul zilei și activitățile de rutină reprezintă situații reale în care copiii își formează abilități de îngrijire și igienă personală (deprinderile de somn, spălat, îmbrăcare etc.), învață despre o alimentație sănătoasă și-și dezvoltă deprinderi de autoservire. Ei sunt încurajați să-și asume responsabilitatea pentru propria sănătate, securitate și să se protejeze în situații periculoase.

DOMENIUL Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale cuprinde o gamă largă de deprinderi și abilități (de la mișcări largi, cum sunt săritul, alergarea, pînă la mișcări fine de tipul realizării desenelor sau modelarea), dar și coordonarea, dezvoltarea senzorială, alături de cunoștințe și practici referitoare la îngrijire și igienă personală, nutriție, practici de menținerea sănătății și securității personale.

Domeniul 2. Dezvoltarea socio-emoțională

	Obiective cadru:	Obiective de referință:	
		Copilul va fi capabil	
		0-3 ani	3-6(7) ani
2.1.	Interacțiunea și participarea în acțiuni comune cu adulții	<p>Să interacționeze pozitiv cu adulții cunoscuți (de exemplu: să se joace cu ei, să le imite activitatea etc.)</p> <p>Să exprime adultului nevoia de securitate în situații de disconfort sau pericol</p>	<p>Să interacționeze cu ușurință și adecvat cu adulți cunoscuți din comunitate;</p> <p>Să manifeste încredere în adulții cunoscuți;</p>
2.2.	Interacțiunea și participarea în acțiuni comune cu alți copii, respectându-le drepturile și acceptând diversitatea	<p>Să manifeste dorința de interacțiune cu copii diferiți (ca gen, limbă, cerințe speciale etc.).</p> <p>Să respecte reguli simple în acțiuni comune cu semenii, inclusiv cu reamintirea adultului (de exemplu: să împartă și să înapoieze jucăriile altor copii, să recunoască ce înseamnă să îi vină rândul etc.)</p> <p>Să soluționeze pe cale amiabilă un conflict cu alt copil, cu ajutorul adultului</p>	<p>Să inițieze interacțiuni pozitive cu copii apropiați ca vîrstă în diferite contexte;</p> <p>Să se alăture unui grup de copii care desfășoară o activitate de joc și să coreleze acțiunile/interesele sale cu cele ale altor copii (de exemplu: să se conformeze deciziilor de grup, să ceară și să ofere ajutor altor copii, să aplice diferite strategii pentru a participa la joc și a rezolva adecvat probleme individuale sau de grup etc.);</p> <p>Să ia decizii simple cu minimă supervizare din partea adultului</p>
2.3	Manifestarea comportamentului social	<p>Să respecte reguli simple de comportament, inclusiv cu reamintirea adultului (de exemplu: comportamentul la masă, punerea jucăriilor la loc etc.)</p> <p>Să cunoască consecințele nerespectării regulilor simple în timpul jocului cu copii, inclusiv cu reamintirea adultului.</p>	<p>Să respecte regulile de comportament fără a i se mai reaminti;</p> <p>Să accepte responsabilități și să le respecte,</p> <p>Să demonstreze înțelegerea rolurilor sociale în timpul jocurilor de rol;</p> <p>Să-și adapteze comportamentul în diferite situații la regulile comun acceptate</p>
2.4.	Manifestarea percepției de sine, a simțului identității și apartenenței la grup	<p>Să se identifice sub aspect de gen, nume, vîrstă, membru al familiei;</p> <p>Să recunoască limitele propriilor posibilități în raport cu mediul;</p> <p>Să manifeste adecvat propriul „Eu” în contexte cunoscute (de exemplu: răspunde „Nu” la</p>	<p>Să se auto-identifice ca persoană care gîndește, are corp și simțuri (de exemplu: exprimă opinia -”Eu cred”, exprimă ce simte -”Mi-e frig/foame...”, comunică celorlalți despre sine);</p> <p>Să se identifice drept prieten al unor copii din diverse medii apropiate, parte a unui grup în</p>

		<p>cererile adultului, insistă să facă anumite lucruri singur - „Eu singur” etc.);</p> <p>Să formuleze propriile preferințe</p>	<p>activitățile de joc;</p> <p>Să recunoască asemănări și deosebiri dintre persoane după diferite criterii (gen, aspect exterior, vârstă, abilități etc.)</p> <p>Să manifeste încredere că poate, că reușește, că-și cunoaște calitățile (de exemplu: să se implice cu ușurință în activități noi, să-și asume rolul de lider în diferite jocuri, să facă cunoștință cu copiii nou veniți la grădiniță)</p>
2.5	Manifestarea autocontrolului emoțional	<p>Să manifeste control incipient asupra propriilor porniri/impulsuri (spune ”nu” obiectelor interzise)</p> <p>Să caute sprijinul adultului când trăiește emoții intense</p> <p>Să recunoască și să verbalizeze emoții simple</p> <p>Să respecte reguli simple de exprimare a stărilor emoționale</p>	<p>Să recunoască și să vorbească despre propriile emoții și emoțiile celorlalți (de exemplu: să aline copiii de vârstă apropiată, membrii familiei sau prietenii);</p> <p>Să-și controleze exprimarea sentimentelor, impulsurile emoționale;</p> <p>Să-și exprime propriile trăiri în mod adecvat Să facă față unor sarcini mai dificile fără să manifeste frustrări</p>

Dezvoltarea socială și emoțională a copilului vizează abilitatea și dorința lui de a interacționa cu adulții și copiii, iar în această interacțiune - de a învăța despre sine și a-și construi propria identitate. De mici copiii învață să interacționeze atât cu persoanele din familie, cât și din afara ei, devenind din ce în ce mai independenți, capabili de a dezvolta relații sociale pozitive, în special cu ceilalți copii. Calitatea acestor interacțiuni stimulează dezvoltarea socio-emoțională adecvată a copilului. În cadrul lor ei explorează constant diverse aspecte ale propriei identități: fizic, social, emoțional, spiritual, cognitiv și această identitate nu este constantă, ci modelată de către experiențele pe care le au în cadrul relațiilor lor, care sunt în schimbare și tranziție. În acest proces copiii devin conștienți atât de propriile nevoi și sentimente, cât și de ale celor din jur. Treptat, copiii dezvoltă comportamente sociale, învățând să colaboreze, coopereze, negocieze, rezolve probleme, conflicte în moduri pozitive. În cadrul interacțiunii ei învață să valorizeze diversitatea, abordând-o ca pe o oportunitate de a învăța ”să trăiască împreună”.

DOMENIUL Dezvoltarea socio-emoțională cuprinde o gamă largă de deprinderi și abilități, precum comunicarea, interacțiunea și construirea relațiilor cu ceilalți, gestionarea propriilor emoții și comportamente, manifestarea respectului pentru diversitate, a grijii pentru sine și alte persoane, realizarea alegerilor cu luarea deciziilor și exprimarea lor, asumarea responsabilității pentru propriile acțiuni, alături de exprimarea opiniilor ce vizează diverse evenimente importante, propria persoană.

Domeniul 3. Dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare

	Obiective cadru:	Obiective de referință:	
		Copilul va fi capabil	
		0-3 ani	3-6(7) ani
3.1.	Manifestarea interesului pentru lucruri noi	<p>Să manifeste dorința de a încerca lucruri noi;</p> <p>Să pună întrebări despre oameni noi și obiecte necunoscute</p> <p>Să manifeste sentimentul de mirare și curiozitate pentru lucruri noi</p>	<p>Să adreseze celor din jur întrebări pentru a afla și a înțelege lucruri noi</p> <p>Să-și contureze incipient domenii de interes și să caute informații noi legate de acestea</p>
3.2.	Manifestarea inițiativei în interacțiuni și activități	<p>Să inițieze activități de explorare a unor lucruri noi din jurul lui</p> <p>Să dorească și să încerce să facă singur/ă anumite lucruri (să mănânce, să se îmbrace etc.)</p> <p>Să inițieze jocuri cu alții</p>	<p>Să găsească și să utilizează materiale pentru a pune în practică o idee;</p> <p>Să aleagă și să desfășoare o activitate care se potrivește intereselor sale;</p> <p>Să exprime dorința de a învăța și de a realiza anumite acțiuni (autodeservire, confecționare etc.)</p> <p>Să inițieze diferite activități cu alte persoane (copii și adulți)</p>
3.3.	Manifestarea perseverenței în diferite situații Finalizarea activității chiar dacă întâmpină dificultăți	<p>Să se concentreze asupra unei activități simple o perioadă scurtă de timp;</p> <p>Să finalizeze activități simple (puzzle, construcție, desen);</p> <p>Să încerce de mai multe ori și să finalizeze o sarcină mai dificilă, chiar dacă întâmpină dificultăți;</p>	<p>Să se concentreze fără supervizare pe sarcini care îl/o interesează;</p> <p>Să persiste în rezolvarea unei sarcini chiar dacă nu a reușit din prima;</p> <p>Să planifice o activitate din 3 - 4 pași și să o realizeze;</p> <p>Să realizeze o sarcină, revenind asupra ei în intervale diferite de timp;</p>
3.4.	Manifestarea creativității și inventivității	<p>Să găsească utilizări noi ale obiectelor, cu îndrumarea adultului</p> <p>Să-și folosească imaginația în joc, utilizând cuvinte cunoscute sau inventate</p>	<p>Să inventeze jocuri și activități noi;</p> <p>Să se implice în jocuri complexe ("casa", "la doctor", "la magazin" etc.)</p> <p>Să-și exprime ideile prin activități artistice, construcții, muzică sau mișcare;</p>

			Să aducă elemente noi în activitățile cunoscute;
--	--	--	--

Acest domeniu vizează o serie de dispoziții, motivații, stiluri, atitudini pe care copilul le manifestă în cadrul activității de învățare. Ele reflectă în ce măsură copilul este interesat de ceea ce se întâmplă și cât de antrenat este în activitatea de explorare, cât de creativ și insistent se implică. Dorința și interesul de a explora, a cunoaște și a experimenta lucruri noi sunt premisa unei învățări active. Aceste capacități depind de calitatea experiențelor de învățare la care participă copilul, de susținerea adultului în a-și dezvolta independența în alegerea activității, sarcinii, de încurajarea de a persevera în realizarea sarcinii chiar dacă întâmpină dificultăți, cu sprijinul în a înțelege când și cum să solicite ajutor.

Dezvoltarea capacităților și atitudinii începând din perioada copilăriei pune bazele învățării pe tot parcursul vieții.

DOMENIUL Capacități și atitudini în învățare cuprinde deprinderi și abilități de a manifesta curiozitate și interes pentru lucruri noi, de a exprima inițiativă în interacțiuni și activități, de a duce un lucru început la bun sfârșit, precum și dorința de a investiga și realiza, de a căuta diverse soluții pentru aceeași situație.

Domeniul 4. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citit-scrisului

	Obiective cadru:	Obiective de referință:	
		Copilul va fi capabil	
		0-3 ani	3-6(7) ani
4.1.	Ascultarea și înțelegerea semnificației limbajului vorbit (mesajului)	<p>Să localizeze obiecte atunci când aude vorbindu-se despre ele;</p> <p>Să asculte mesajele transmise de ceilalți;</p> <p>Să răspundă la întrebări, solicitări și să pună întrebări</p>	<p>Să identifice, selecteze anumite informații din mesajele ascultate – spuse sau înregistrate pe diferite suporturi magnetice.</p> <p>Să demonstreze înțelegerea unei secvențe de instrucțiuni simple și să le aplice</p> <p>Să participe activ la discuțiile dintr-un grup, ascultând și intervenind în conversație</p> <p>Să povestească un eveniment sau o poveste cunoscută respectând succesiunea evenimentelor</p>
4.2.	Comunicarea verbală eficientă, exprimarea corectă gramatical și folosirea unui vocabular din ce în ce	<p>Să pronunțe corect și clar sunetele limbii materne</p> <p>Să folosească cuvinte noi în experiențele zilnice;</p> <p>Să comunice folosind</p>	<p>Să transmită corect prin mai multe modalități un mesaj, utilizând propoziții dezvoltate, pentru a comunica nevoi, idei, acțiuni, sentimente, experiențe zilnice</p> <p>Să regleze conștient și intenționat expresivitatea intonațională a vorbirii</p>

	mai bogat	<p>propoziții din 2,3 cuvinte;</p> <p>Să exprime în cuvinte experiențele senzoriale, dorințele,</p> <p>Să folosească cuvinte care desemnează categorii</p>	<p>”</p> <p>Să utilizeze corect în vorbirea curentă forma pluralului, pronumele personale, prepozițiile, acordul de gen, număr, persoană, formele adecvate de timp</p> <p>Să adreseze și să răspundă la întrebări de informare și clarificare Să utilizeze cuvinte noi, sinonime, antonime, omonime și expresii, pentru a exprima sentimentele și trăirile proprii și ale altora, pentru a evalua acțiuni sau situații;</p>
4.3	Manifestarea interesului pentru carte și lectură	<p>Să manifeste dorința de a i se citi repetat o carte;</p> <p>Să ”citească” pe cartea preferată</p> <p>Să răsfoiască singur o carte</p>	<p>Să recunoască (după exterior) și să prezinte cartea preferată (titlul, autorul)</p> <p>Să comunice celorlalți copii despre ce a aflat din cărți;</p> <p>Să exprime interes pentru ascultarea și discutarea unor genuri literare diferite (proză, versuri);</p> <p>Să rămână angajat în momentele de lectură, fără să deranjeze, pînă la finalul lecturii;</p>
4.4.	Recunoașterea și folosirea progresivă a limbajului scris și a altor mijloace de auto-exprimare și comunicare grafică	<p>Să se reprezinte pe sine și persoanele apropiate și să comunice despre cine sînt și ce fac;</p> <p>Să înceapă să recunoască că cele pronunțate pot fi scrise (</p>	<p>Să înțeleagă că există legătură între textul scris și limbajul oral;</p> <p>Să identifice cuvîntul, silaba, sunetul, locul sunetului în cuvînt, relația „sunet-literă”</p> <p>Să citească cuvinte cunoscute de pe diverse etichete aflate în sala de grupă sau în alte locuri publice</p> <p>Să identifice mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri în diferite contexte Să recunoască diferența dintre litere și cifre</p>
4.5	Perceperea și exprimarea artistică	<p>Să manifeste dorința de a audia lucrări muzicale pentru copii;</p> <p>Să manifeste emoții, percepînd imaginea muzicală a lucrărilor audiate;</p> <p>Să repete motive simple ritmico-melodice;</p> <p>Să exprime prin mișcări și sunete caracteristice, conduita unor personaje (fințe) conform conținutului poveștilor, cîntecelor, poeziilor;</p>	<p>Să conștientizeze că mesajele pot fi comunicate și prin alte limbaje (desen, simboluri/semne rutiere etc.)</p> <p>Să demonstreze cunoașterea vocabularului elementar pentru caracterizarea muzicii;</p> <p>Să distingă, să compare, să caracterizeze piese muzicale;</p> <p>Să interpreteze cîntece cu diferite caractere;</p> <p>Să improvizeze, să creeze ritmuri, scurte motive ritmico-melodice, mișcări și figuri de dans;</p> <p>Să realizeze corespondențe între procedeele</p>

			<p>de reflectare artistico-plastică a obiectelor din mediul înconjurător, diverse mijloace de expresie (formă, structură, culoare, punctul, linia, ritmul, compoziția plastică) și conținutul operelor de artă plastică</p> <p>Să manifeste creativitate și dorința de autoexprimare a emoțiilor, gândurilor prin desen, pictură, modelaj, aplicație, construcție</p> <p>Să își exprime emoțiile față de fenomenul, chipul redat, buna dispoziție cauzată de frumusețea și farmecul naturii, al operelor percepute sau create</p> <p>Să utilizeze imaginile ca sursă de informație și să înțeleagă conceptul de scriere pentru comunicarea unei informații sau a unui mesaj</p>
--	--	--	---

Dezvoltarea competențelor lingvistice la copii este esențială pentru abilitățile lor de a comunica în procesul de relaționare și învățare, de a înțelege, interpreta și exprima gândurile, nevoile și sentimentele.

Dezvoltarea fizică limbajului se referă la capacitatea copilului de a asculta pentru a recepționa informația și a comunica cu interes; de a vorbi pentru a transmite mesaje clare în comunicare; de a folosi desene, simboluri, semne și ortografiere convențională pentru a comunica idei și informații; de a experimenta cu alte mijloace de comunicare/limbaje pentru exteriorizarea emoțiilor, imaginației, creativității (arta, muzica, mișcarea).

Premisele citit-scrisului pun accent pe experiența pe care o are copilul cu cartea, pe interesul și plăcerea lui pentru actul lecturii, subliniind rolul substanțial al adultului în a-i crea diverse oportunități pentru a interacționa cu cartea. Acest subdomeniu vizează deprinderile și abilitățile ce pregătesc și sprijină activitatea de citire și scriere propriu-zisă, referindu-se la: capacitatea de a identifica diferite sunete, de asociere a sunetului cu litera, de receptare a mesajului scris/citit, utilizarea mesajului tipărit, folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj.

Domeniul 5. Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii

	Obiective cadru:	Obiective de referință:	
		Copilul va fi capabil	
		0-3 ani	3-6(7) ani
5.1.	Identificarea relației logice (cauză-efect, secvențialitate etc.) în baza operațiilor de observare, comparare și evaluare, pentru	<p>Să observe efectele propriilor acțiuni asupra corpurilor</p> <p>Să demonstreze înțelegerea incipientă a relației cauză-efect</p>	<p>Să identifice obiecte care influențează sau au efect asupra altor obiecte;</p> <p>Să explice efectele unor acțiuni simple asupra unor obiecte;</p> <p>Să realizeze experimente pentru a descoperi relația cauză-efect prin acțiunea unor factori asupra obiectelor;</p>

	înțelegerea lumii înconjurătoare	Să compare două obiecte din aceeași categorie	Să utilizeze noțiunilor "la fel" și „diferit” în diverse situații de comunicare Să grupeze obiecte după diferite criterii Să utilizeze cuvinte care indică o comparație Să identifice criterii de clasificare și comparare (mărime, formă, culoare, temperatură, greutate etc.) Să explice o situație nouă sau o problemă pornind de la experiența sa anterioară
5.2.	Identificarea multiplelor răspunsuri/soluții la întrebări, situații, probleme, provocări	Să utilizeze explorarea prin încercare și eroare pentru a rezolva probleme Să încerce modalități diverse pentru soluționarea unei probleme înainte de a cere sprijin	Să exploreze diferite modalități de soluționare a unei probleme și să aleagă una dintre ele Să se reorienteze în soluționarea unei probleme când intervine un element nou Să lucreze în grup pentru soluționarea unei probleme, utilizând strategiile dezvoltate de grup Să creeze algoritmi de soluționare a problemelor Să determine soluția unei probleme simple de adunare și scădere în formă intuitivă
5.3	Recunoașterea și utilizarea conceptelor elementare matematice	Să numere obiecte reale și/ori desenate Să estimeze o cantitate utilizând expresiile: toate, unele, niciuna, mai multe, mai puține, la fel, multe/puține Să utilizeze corect cuvintele: „mare”, „mic”, „multe”, „puține” Să utilizeze unele obiecte de măsurat (diferite recipiente pentru volum, cântarul, etc.) Să grupeze obiectele după un criteriu Să plaseze obiecte într-un șir	Să utilizeze numerele naturale și numerația în activități cotidiene Să raporteze numărul la cantitate și invers Să numere în ordine crescătoare și descrescătoare în limita 0-20; Să identifice numerele naturale în limita 1-5, ulterior 0-10 scriindu-le cu cifre. Să opereze cu mulțimile de obiecte în baza unor criterii (forma, mărimea, culoarea, dimensiunea, greutatea, capacitatea, valoarea ș. a.) Să compare mulțimi de obiecte utilizând expresiile „unu” și „mult”; „mai puține”, „tot atâtea”, „mai multe” Să compare numerele naturale utilizând semnele de comparație; Să opereze cu modalitățile de compunere și descompunere a numerelor naturale; Să estimeze cantități, utilizând numerele naturale Să efectueze operații simple de adunare și scădere cu 1-2 unități. Să determine poziția relativă a obiectelor în spațiu în raport cu sine și cu alte obiecte; Să stabilească vecinii numerelor naturale în

			<p>limita 1-10;</p> <p>Să se orienteze în spațiu și pe suprafață plană, utilizând adverbele și prepozițiile de loc;</p> <p>Să estimeze senzorial dimensiunea, greutatea și volumul corpurilor lichide și friabile;</p> <p>Să utilizeze instrumente și unități de măsurare a dimensiunii, greutății și volumului corpurilor (șchioapa, pasul, cotul, bețișorul, recipiente, ș. a. și unități standarde: metrul, centimetrul, kilogramul și litrul) în diferite activități practice;</p> <p>Să utilizeze gradele de comparație și terminologia aferentă matematică în compararea și ordonarea obiectelor după dimensiune, greutate și capacitate;</p> <p>Să determine durata unor evenimente cu ajutorul instrumentelor de măsurare (ceasul, calendarul).</p> <p>Să estimeze valoarea unor mărfuri și servicii prestate;</p> <p>Să identifice diferite forme geometrice (cerc, triunghi, pătrat, dreptunghi, oval, sfera și cub) în mediul înconjurător și în modele propuse.</p> <p>Să compare formele geometrice evidențind asemănările și deosebirile dintre ele. Să construiască forme geometrice din alte forme;</p> <p>Să utilizeze diverse corpuri și instrumente de măsurare în construirea unor forme geometrice</p> <p>Să creeze și să descrie o formă, un algoritm din imagini sau din figuri geometrice</p>
5.4.	<p>Manifestarea abilităților de înțelegere/cunoaștere a lumii în baza învățării experiențiale</p>	<p>Să observe și să manipuleze obiecte pentru a identifica asemănări și diferențe</p> <p>Să observe semnele caracteristice fiecărui anotimp</p> <p>Să exprime starea vremii prin relație cu fenomenele</p>	<p>Să participe la experimente simple împreună cu un adult și să descrie ce a observat</p> <p>Să dobândească informații despre mediu prin utilizarea simțurilor, procese de observare, prin inițierea de experimente cu utilizarea instrumentelor standard și aparatelor simple pentru a investiga mediul</p> <p>Să observe și să discute despre proprietăți comune, diferențe, comparații între obiecte, fenomene</p> <p>Să colecteze informații și să le înregistreze</p>

		<p>cunoscute („Soare”, „Ninge”, „Plouă”).</p> <p>Să sesizeze existența ființelor vii și neviu din mediu</p> <p>Să identifice grupuri mari de ființe vii din mediu (animale, păsări, pești)</p> <p>Să observe condițiile de dezvoltare ale organismelor vii</p> <p>Să-și extindă vocabularul privind materialele investigate (pietre, stânci).</p> <p>Să formuleze întrebări despre fenomenele și obiectele observate în mediu</p> <p>Să numească părțile corpului și organele de simț.</p> <p>Să participe la întreținerea ordinii a mediului apropiat, asistat/ă de un adult.</p>	<p>prin mijloace variate (desene, grafice, fotografii, mărturii narative)</p> <p>Să clasifice grupurile de organisme vii (Plante, Animale) Plantele: decorative, alimentare, melifere. Animale: insecte, pești, amfibii, reptile, păsări, mamifere)</p> <p>Să utilizeze în comunicare termeni științifici despre mediu</p> <p>Să pună întrebări și să ofere explicații privind modul în care cresc, se dezvoltă și interacționează ființele vii</p> <p>Să identifice nevoile de baza ale ființelor vii</p> <p>Să descrie caracteristicile /proprietățile elementelor mediului: apă, aer, sol, plante, animale.</p> <p>Să descrie importanța apei, aerului, solului, plantelor, animalelor pentru viață și a modalităților de protecție pentru a evita poluarea lor</p> <p>Să observe corpurile cerești (soare, luna, stele)</p> <p>Să deosebească momentele zilei, zilele săptămânii, lunile anului și anotimpurile</p> <p>Să descrie caracteristicile anotimpurilor și schimbările care se produc</p> <p>Să identifice și să diferențieze forme de relief, tipuri de ape</p> <p>Să utilizeze corect în comunicare zilele săptămânii, lunile anului în consecutivitate</p> <p>Să participe la întreținerea și îngrijirea mediului fizic apropiat</p> <p>Să descrie însușirile vitale ale omului</p> <p>Să observe schimbările care se produc în viața organismelor vii</p> <p>Să descrie condițiile specifice ale vieții umane și semnificația lor</p> <p>Să conștientizeze existența tehnologiei și a modulului în care aceasta îmbunătățește sau afectează viața</p>
--	--	--	--

Dezvoltarea cognitivă este esențială pentru viața de zi cu zi. Chiar din primele perioade copiii, curioși din fire, încearcă să dea un sens lumii din jur, o investighează prin diverse moduri: prin observare; prin punerea de întrebări; prin acțiuni de potrivire, sortare, numărare, comparare, clasificare; auzind, gustând și mirosind; prin atingere, manipulare și explorare; descriind prin intermediul imaginilor și modelelor; experimentând prin stabilire de ipoteze și încercări de a le verifica; prin joc de rol și rezolvare de probleme. Această implicare activă, cu oferirea șansei de a identifica și a alege ce își doresc să exploreze și realizeze, conduce spre o mai bună cunoaștere a lumii și, totodată, le oferă posibilitatea de a primi plăcere și satisfacție de pe urma propriului proces de cunoaștere și creștere.

DOMENIUL Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii se referă la deprinderile și abilitățile copilului de a cerceta, experimenta ca să afle cum funcționează lucrurile, cum interacționează oamenii între ei și cu mediul înconjurător, de a manifesta interes și grijă pentru lumea înconjurătoare, de a recunoaște și utiliza paterne, figuri și forme geometrice simple, de a utiliza numerele în experiența cotidiană.

2. METODOLOGIA ORGANIZĂRII PROGRAMELOR DE EDUCAȚIE TIMPURIE

Instituțiile aplică programe de educație timpurie diverse funcție de modalitatea de constituire a grupelor de copii, timpul, tipul și forma de organizare a serviciilor educaționale. Specificul programei de educație timpurie dictează un anumit program al activităților zilnice a copiilor.

Structura și conținutul programului zilnic de activitate a copiilor, indiferent de programul de educație timpurie în baza căruia funcționează instituția, asigură respectarea normelor sanitaro-igienice, particularitățile de vârstă ale copiilor și condițiile generale ale eficienței.

Concepția despre Copil, Copilărie și Educație timpurie, descrisă în Cadrul de referință al Curriculumului Național pentru Educația Timpurie, precizează faptul că, *Copii învață permanent și din toate*. De aceea un program al zilei într-o instituție de educație timpurie va include o varietate de oportunități de creare a contextelor de învățare și dezvoltare, în funcție de vârsta și interesele copiilor, individuale și de grup. Calitatea proceselor care se vor desfășura în mediile de învățare depinde de respectarea unui echilibru între:

- momentele predictibile (rutina zilei) și momentele spontane, care suscită interesul copiilor și le stimulează curiozitatea și dezvoltarea creativității;
- activitățile planificate de către educator pentru lucrul în grup mare sau grupuri mici, în perechi sau individual și cele neplanificate, ca și oportunități inopinate cu valoare educativă;
- activitățile inițiate și dirijate de cadrul didactic și/sau alți adulți (părinți, oaspeți invitați etc.) și activitățile inițiate și autodirijate de copii/copil (jocul/joaca), care le oferă plăcerea descoperirii;
- activitățile specifice fiecărui dintre domeniile și aspectele de dezvoltare și învățare ale copilului.

Programul zilei, în cazul oricărui regim de funcționare al programului educațional, include activități indispensabile pentru toate categoriile de vârstă ale copiilor și toate tipurile de instituții.

Rutina zilei și tranzițiile

Rutina zilei crează un cadru clar în care derulează evenimentele pe parcursul zilei, ceea ce le oferă copiilor siguranța și independența indispensabile pentru starea de bine a copilului. Rutina zilei înglobează activitățile ce acoperă nevoile de bază ale copilului, de exemplu: sosirea și plecarea copiilor, servitul meselor, pauze pentru recreere sau somn, activități în aer liber, igiena etc. Momentele de rutină sunt determinate atât de regimul de funcționare a programului educațional, organizat în grădinițe sau centre comunitare, cât și de necesitățile fiziologice ale copiilor. Deși sînt programate, există necesitatea oferirii unui grad de flexibilitate în derularea acestor secvențe de rutină de la o instituția la alta, de la o zi la alta, pentru grupul de copii în ansamblu și pentru fiecare copil în parte. Tranzițiile sînt activități de scurtă durată, necesare pentru trecerea de la momentele de rutină a zilei la alte activități și invers. Aceste activități poartă un caracter organizatoric, iar formele și mijloacele de realizare variază funcție de vîrsta copiilor, activitatea precedentă și cea care urmează, dispoziția copilului etc. Tranzițiile reușite oferă coerență, organizare și utilizarea eficientă a timpului în cadrul programului zilnic, ceea ce permite cadrului didactic să dispună de timp pentru a se concentra pe nevoile individuale ale copiilor.

Cadrul didactic concepe momentele de rutină a zilei și tranzițiile astfel încît să creeze multiple oportunități de învățare pentru fiecare copil.

Jocul

Jocul este mijlocul principal al activității copilului. Jocul solicită intelectul copilului, îmbină sarcinile de învățare cu forma plăcută și atractivă. Jocul face învățarea mai interesantă, mai atractivă, mai plăcută și pune în evidență calitățile copilului. În organizarea activităților cu copiii, inclusiv a activităților ce fac parte din rutina zilei și tranziții, cadrul didactic va folosi diferite forme ale jocului.

Copiii au nevoie să se joace pentru a crește și învăța, și acest drept le este stipulat de Convenția ONU¹ cu privire la Drepturile Copilului. Joaca deține un rol important în viața copilului pentru că satisface dorința lui firească de manifestare și independență. Jucîndu-se, copiii învață făcînd, ei explorează și experimentează cu lucrurile din lumea înconjurătoare, astfel înțelegîndu-le sensul. Copiii se pot juca de unul singur, împreună cu alți copii sau cu adultul care le sprijină jocul și învățarea. Programul activității zilnice include timp pentru joacă. Cadrul didactic se va juca împreună cu copiii, astfel va observa și va înțelege mai bine punctul de vedere al copiilor, va stabili relații de încredere și respect reciproc. Totuși, un control excesiv al adultului asupra jocului copilului nu este benefic pentru copil.

Activități în grup mare

Așa-numita **Întîlnire de dimineață**, este una din ocaziile de rutină, când toți copiii pot fi adunați împreună pentru a se saluta, când se dă un ton pozitiv al zilei, se împărtășesc noutățile, este subliniată importanța fiecărui copil în raport cu grupul și se fortifică sentimentul de apartenență a fiecăruia la o comunitate. Se realizează, de obicei, în formă de cerc (pe scăunele, pe pernuțe, în picioare) și are drept scop dezvoltarea abilităților sociale, crearea unei predispoziții pentru activitate pe parcursul zilei. Aceasta poate include (dar nu neapărat exact la fel în fiecare zi) salutul, discuții legate de completarea panourilor (calendarul zilei, calendarul naturii), mesajul zilei, care include noutăți împărtășite de copii, etc. Cadrul didactic poate valorifica momentele spontane de interes al copiilor pentru lucruri noi în scopul extinderii învățării lor.

Întîlnirea în grup mare este momentul cînd educatorul îi poate ajuta pe copii să-și planifice acțiunile, prezentîndu-le ce pot face în centrele de activitate în baza sarcinilor cu caracter deschis propuse de el, pentru ca copiii să decidă unde, cu cine, cu ce materiale vor lucra, în ce ordine vor vizita centrele de activitate. Astfel copiii deprind elemente de planificare pentru implementare, ca apoi să analizeze și să discute cu adulții sau colegii ce le-a reușit mai mult ori mai puțin. Durata activității în cerc mare poate varia de la o zi la alta și va depinde de atenția și interesul copiilor, întrucît importanța primordială o au calitatea interacțiunilor și starea de bine a copiilor (în limitele a 10-15 minute la grupa mică și 20-30 la grupa mare și pregătitoare).

Activitățile în grup mare în educația timpurie sînt considerate mai puțin eficiente decît cele în grupuri mici, unde copiii au posibilitatea să manifeste și propria inițiativă, extinzînd învățarea. De aceea educatorul trebuie să cîntărească în ce situații și cît timp poate conta pe interesul autentic și atenția tuturor copiilor (de exemplu, activități de muzică și mișcare).

Activități în grupuri mici

Organizarea mediului în Centre de activitate permite desfășurarea **activităților în grupuri mici**, alcătuite în urma alegerii făcute de copii. Alegerea este un factor foarte important, permițîndu-i copilului să-și urmeze interesul, să simtă plăcerea învățării prin descoperire, să-și dezvolte deprinderi de soluționare de probleme și de gîndire critică.

În aceste contexte copiii sînt ajutați să ia decizii și să facă alegeri. Cu cît mai multe alegeri li se oferă copiilor referitor la experiențele lor de învățare, cu atît mai mare este nivelul lor de implicare. Experiențele sociale și culturale curente ale copiilor influențează implicarea lor în contextele de învățare. Diversele valori și practici determină experiențele, preferințele, modul de a se implica și interacționa cu ceilalți în timpul jocului, precum și modul de a se adapta la activitățile de rutină din grădiniță.

Toate momentele zilei pot prezenta oportunități benefice pentru învățarea și dezvoltarea copiilor: jocul, implicarea lor în situațiile cotidiene reale, rutinele și tranzițiile de la o activitate la alta, jocul având un rol dominant în contextul programelor de educație timpurie.

Articolul 31:

3. METODOLOGIA ORGANIZĂRII ÎNVĂȚĂRII EFICIENTE ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE

Metodologia organizării învățării eficiente în educația timpurie se bazează pe 3 piloni: *Starea de bine a Copilului; Transpunerea didactică a prevederilor curriculumului; Parteneriatul cu familia.*

3.1. Starea de bine a copilului

Asigurarea *stării de bine* a copilului în perioada educației timpurii este condiția obținerii performanțelor și dezvoltării personalității autonome și creative. Starea de bine a copilului este determinată de starea fizică, psihică, spirituală și socială a copilului. Starea de bine reiese din satisfacerea nevoilor de bază – de afecțiune, securitate și claritate, recunoaștere socială, nevoia de a se simți informat și capabil de a realiza anumite sarcini, nevoi fizice. Ea include fericirea, satisfacția, implicarea socială eficientă, dispoziția de optimism, deschiderea, curiozitatea și reziliența. Starea de bine a copilului se construiește pe următoarele elemente interdependente:

- **Acceptarea** de sine, care se obține prin atitudinea pozitivă față de propria persoană, acceptarea calităților și defectelor personale, percepția pozitivă a experiențelor trecutului și viitorului;
- **Relații pozitive cu ceilalți**, care se obține prin crearea de către educator a situațiilor în care copilul să descopere dorința de a interacționa cu ceilalți, cultivarea încrederii în oameni, implicarea în activități commune cu semenii și adulții, satisfacerea nevoii de a da și de a primi afecțiune, atitudine empatică;
- **Autonomie**, care poate fi atinsă prin oferirea dreptului la alegere autentică și luarea deciziilor, trăirea de către copil a sentimentului de a fi capabil de a lua decizii, de a face alegeri, precum și dorința de a face acest lucru; plăcerea în luarea deciziilor și alegerii; curajul și reziliența în gestionarea schimbării și provocărilor; deținerea modalităților de a înțelege și a-și gestiona emoțiile;
- **Dezvoltare personală**, care are nevoie de provocări constructive și deschidere pentru experiențe noi, creativitate și curiozitate, capacitate de auto-reflecție, acțiune și control, pentru care cadrul didactic va crea situații și va sprijini fiecare copil în cunoașterea de sine, crearea imaginii pozitive de sine, dezvoltarea capacității de decizie responsabilă, evitarea comportamentelor de risc etc.

Sracina educatorului constă în crearea mediilor de învățare, a contextelor și situațiilor de învățare luând în calcul particularitățile individuale ale fiecărui copil, inclusiv cerințele educative speciale, astfel ca fiecare copil să învețe cu plăcere, fără frică lucruri noi; să se cunoască pe sine; să dezvolte atitudini și abilități care permit o funcționare personală și socială flexibilă și eficientă în scopul atingerii stării de bine. Cadrele didactice explică părinților influența nefastă asupra copilului a comparațiilor cu alții în defavoarea copilului, a inducerii percepției amenințătoare, înfricoșătoare asupra lumii și vieții, deoarece acestea subminează încrederea în sine a copiilor, îngrădesc autonomia și independența copiilor, șablonizează individualitățile, iar aceasta diminuează starea de bine a copilului. Focalizarea exclusivă pe latura intelectuală și pe performanțele copiilor sunt căi de diminuare a stării de bine și de creștere a riscului pentru disfuncții sau boli fizice și psihice.

Cadrele didactice vor planifica și organiza activitățile astfel încât să asigure fiecărui copil implicarea și funcționarea psihosocială optimă, din punct de vedere somatic, fiziologic, cu copiii mental, emoțional, social, spiritual a individului uman. Sănătatea persoanei și starea de bine nu este condiționată doar de absența bolii și disfuncției, ci se referă la un proces complex și multidimensional în care *starea subiectivă de bine este element central*.

Cadrele didactice asigură starea de bine a copilului prin cultivarea dorinței de a învăța, de a se implica, de a persevera fără constrângeri, în ritmul și parametrii solicitațiilor de particularitățile de dezvoltare ale copilului. Fiecare copil este unic și vine cu propriul parcurs de dezvoltare, de aceea cadrul didactic va fundamenta activitatea sa pe filosofia incluziunii și egalizării de șanse pentru fiecare copil. Un răspuns adecvat al cadrului didactic la cerințele educative speciale ale copilului este un proces indispensabil pentru asigurarea stării de bine nu doar a copilului cu cerințe educative speciale, ci a întregului colectiv de copii. Starea de bine a copilului asigură șansa de succes personal fiecărui copil.

3.2. Transpunerea didactică

Transpunerea didactică a prevederilor *Cadrului de referință* și *Curriculumului pentru educația timpurie* înseamnă luarea deciziilor vizavi de prioritățile educaționale, asupra metodelor, jocurilor, pentru asigurarea unui demers educațional integrat și centrat pe copil. Luarea deciziilor corecte, care asigură un cadru optim de dezvoltare pentru fiecare copil, un proces educațional eficient, se va baza pe un șir de repere: dezvoltarea holistică, învățarea activă, învățarea experiențială, învățarea semnificativă, comunicarea eficientă, mediul dezvoltativ și prietenos. Transpunerea didactică a prevederilor curriculumului este un proces circumscris abordării centrate pe copil în educație, ceea ce presupune implicarea copilului ca subiect al procesului de dezvoltare și învățare. Iată de ce cadrul didactic va analiza reperele din perspectiva ambilor actori ai procesului educațional: perspectiva adultului și perspectiva copilului.

Dezvoltarea holistică

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
<p>Învățarea și dezvoltarea holistică recunoaște conexiunea minții, corpului și spiritului. Cadrele didactice/adulții acordă atenție concomitent și în egală măsură dezvoltării și <i>stării de bine</i> fizice, personale, sociale, emotionale și spirituale ale copilului, precum și dezvoltării cognitive.</p> <p>Cadrele didactice/adulții pot evidenția/accentua, în procesul de planificare și/sau evaluare un aspect/rezultat concret al învățării, dar au în permanență/continuu în vizor dezvoltarea-învățarea multilaterală a copiilor cu toate aspectele interconectate.</p> <p>Copiii învață diverse lucruri concomitent. Ceea ce învață copiii este în strânsă dependență de locul (unde?), modul (cum?) și mediul (împreună cu cine?) în care are loc învățarea.</p> <p>Relațiile copil – părinți – rude – semenii – cadru didactic este mediul de influență directă asupra învățării și dezvoltării copilului care e valorificat eficient de către cadrul didactic.</p>	<p>■ ■ Eu învăț mai multe lucruri în același timp și folosesc toate simțurile pentru a cunoaște lumea din jurul meu.</p> <p>Gândește-te la mine ca la un tot întreg, cu toate aspectele de învățare și dezvoltare - <i>cognitivă, creativă, emoțională, lingvistică, fizică, socială, spirituală</i> - activate, deschise concomitent.</p> <p>Oferă-mi oportunități pentru dezvoltare în toate domeniile.</p> <p>■ ■ Atunci, când mă ajuți să învăț și să mă dezvolt, amintește-ți că ceea ce vrei să învăț este determinat de experiențele mele anterioare din familie și comunitate</p> <p>■ ■ Fă-ți timp pentru ca să mă observi și să vorbești cu mine în mod regulat. Folosește acest timp pentru a identifica acele momente, în care mă poți ajuta să fac legătura dintre lucrurile noi și experiențele mele anterioare pentru a planifica învățarea și dezvoltarea mea ulterioară.</p>

Învățarea activă

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
<p>Cercetările arată că noi toți, copiii și adulții, învățăm doar dacă suntem implicați activ în învățare.</p> <p>Învățarea activă necesită crearea unui mediu de învățare divers și prietenos, care trezește curiozitatea copilului.</p> <p>Acțiunea, inițiativa susținută și implicarea copilului în învățarea prin acțiune constituie reperele esențiale pentru cadrul didactic în organizarea unei învățări active.</p> <p>Copiii interacționează cu entuziasm cu adulții și copiii cu care se întâlnesc.</p> <p>Prin intermediul experiențelor, copiii dezvoltă predispoziții, deprinderi, atitudini, valori, cunoștințe (interiorizate, înțelese, nu însușite mecanic), care le vor ajuta să devină adulți siguri de forțele proprii și capabili să învețe permanent</p>	<p>■ ■ Permite-mi să explorez, să încerc să fac singur, să greșesc, să descopăr și să-mi creez propriile "teorii" despre cum și de ce se întâmplă lucrurile, astfel ca eu să devin independent, încrezător și să pot învăța despre lumea în care trăiesc.</p> <p>■ ■ Oferă-mi oportunități să-mi folosesc diferite simțuri când învăț.</p> <p>■ ■ Ajută-mă să învăț împreună cu alți adulți și copii și să învăț de la ei. Întreabă-mă despre încercările mele de a descoperi lucruri noi pentru mine; vorbește-mi și ajută-mă să învăț și mai multe. Multe învăț de unul singur, dar multe le învăț atunci când pot împărtăși experiențele mele cu alții</p>

Învățarea experiențială

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
<p>Învățarea și dezvoltarea timpurie a copiilor are loc, în cea mai mare parte, prin joc și experiențe manipulative.</p> <p>Prin joc copiii explorează lumea fizică, socială și cea imaginară.</p> <p>Aceste experiențe îi ajută să-și gestioneze sentimentele/emoțiile, să-și dezvolte gândirea și capacitatea de a folosi toate resursele pentru a descoperi cum funcționează lucrurile</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ Antrenează-mă în diverse experiențe relevante, manipulative, pentru ca să învăț, să mă pot dezvolta și să devin independent. Eu îmi folosesc mâinile, urechile, ochii, corpul pentru a explora obiectele, locurile și oamenii din lumea mea. Permite-mi libertatea de a explora și de a face lucrurile de sine stătător ■ ■ Pune-mi la dispoziție diferite obiecte, jucării, materiale care reflectă diverse culturi. Am nevoie să pot folosi materiale cu caracter deschis, naturale, obiecte din viața cotidiană care să mă ajute să învăț. Permite-mi să încerc diferite forme de joc/joacă și încurajează-mă să folosesc toate materialele din mediu, indiferent de gen sau abilitățile mele. ■ ■ Jocul/joaca este important pentru mine, și este important pentru învățarea și dezvoltarea mea. Când mă joc, îmi folosesc corpul, mintea, sentimentele și simțurile. Oferă-mi oportunități să-mi dezvolt jocul. Privește-mă cum mă joc cu alți copii și gândește-te cum poți să mă susții. ■ ■ Oferă-mi timp și loc unde să mă pot juca cu alți copii. Jucându-mă cu ei, învăț despre cooperare, cum să soluționez o situație de conflict, despre cum gândesc și simt alții, despre ce înseamnă diferite acțiuni și lucruri. Uneori îmi place să mă joc de unul singur sau cu alți copii, iar uneori îmi place tu să te joci cu mine. Mă poți ajuta să învăț diferite lucruri când ne jucăm împreună.

Învățarea semnificativă

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
-----------------------	-----------------------

<p>Experiențele relevante și semnificative fac ca învățarea să fie mai plăcută și pozitivă pentru copii.</p> <p>Observarea-monitorizarea continuă a ceea ce fac, spun și realizează copiii, precum și reflecțiile asupra acestor experiențe, le ajută educatorilor să planifice pentru copii noi experiențe de învățare semnificative și adecvate vârstei, să-și îmbunătățească propria practică.</p> <p>Observarea-monitorizarea continuă îi permite educatorului să construiască portretul individual al fiecărui copil, cu laturile lui forte, interesele, abilitățile și nevoile acestuia. Cunoscându-le, educatorul le folosește pentru a sprijini optimal copilul, planificând dezvoltarea și învățarea copilului ulterioară.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ Privește ce fac eu, vorbește-mi și ascultă ce zic. Când reușesc ceva pentru prima dată, fă-mi o poză sau notează acest lucru și adaugă-l în portofoliul meu. ■ ■ Observă ce mă interesează și ce pot face. Notează realizările și progresele mele în dezvoltarea unor preferințe/predispoziții, atitudini și valori, deprinderi, cunoștințe și înțelegeri. Acestea te vor ajuta să susții dezvoltarea identității mele, să răspunzi intereselor, abilităților și nevoilor mele în continuă schimbare, și să planifici experiențe, care îmi vor stimula învățarea și dezvoltarea. ■ ■ Părinții și familia mea au foarte multă informație despre mine și sunt interesanți de ce fac eu când nu sunt acasă. Ei vor să știe cum mă descurc u alți adulți și copii, ce pot face și cum mă pot ajuta să învăț și să mă dezvolt mai departe. Eu am nevoie ca voi, părinții și educatorii mei, să găsiți timp să discutați împreună cum îmi merge. Uneori am să am nevoie de ajutorul tău, educatoarea mea, să le arăți părinților mei ce pot face ei acasă pentru a mă ajuta să învăț
---	--

Comunicarea eficientă

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
<p>Comunicarea îi învață pe copii să gândească și să înțeleagă lumea din jur.</p> <p>Copiii comunică de la naștere, folosind diverse modalități de a transmite și recepționa informații. Fiecare dintre aceste modalități este importantă într-un fel sau altul.</p> <p>Doi factori de bază influențează asupra învățării de a comunica: propriile capacități ale copilului și mediul lor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ■ Ai un rol cheie în dezvoltarea deprinderilor mele de comunicare și limbaj. Vorbește-mi, ascultă-mă, răspunde-mi, interpretează/parafrazează/explicitează ceea ce spun și oferă-mi spațiu pentru ca să pot împărtăși cu ceilalți experiențele, gândurile, ideile și trăirile mele, așa cum pot, în diverse moduri. Servește-mi drept exemplu de comunicare eficientă ■ ■ Ia aminte că eu transmit și recepționez informații în multe și diverse moduri. Eu pot comunica utilizând cuvinte, limbajul semnelor, Braille, prin ritm, numere, mișcare, gesturi, dramatizare, artă și utilizând tehnologiile moderne. Atunci, când sunt gata, susține-mă în încercările mele de a scrie și citi într-un fel, care se potrivește cel mai bine nevoilor mele, și nu mă grăbi. ■ ■ Sprijină-mi în încercările mele de a comunica cât mai bine, după puterile mele, de la cea mai fragedă vârstă. Observă, dacă am careva întârziere sau dificultate în comunicare și/sau limbaj, deoarece cu cât mai devreme primesc ajutor, cu atât mai bine este pentru mine.

Mediul de învățare dezvoltativ și prietenos

Perspectiva adultului	Perspectiva copilului
<p>Mediul de învățare (interior și exterior) influențează <i>ce și cum învață</i> copiii.</p> <p>Un mediu îmbietor încurajează și motivează copiii să exploreze și să folosească oportunitățile de învățare prin alegerea liberă, satisfacerea curiozității, provocarea interesului și plăcerea descoperirii.</p> <p>Un mediu sigur ajută copilul să devină independent.</p>	<p>■ ■ Eu învăț cel mai bine într-un loc care este:</p> <ul style="list-style-type: none"> → ■ cald, unde mă simt binevenit , unde este respectată familia mea, și unde mă simt acceptat și în siguranță → ■ îngrijit, ușor accesibil, adaptabil și securizat → ■ cu multe resurse și bine organizat → ■ stimulat, care mă provoacă să învăț explorând și realizând lucruri, mă face să simt că pot <p>Creează acest mediu pentru mine.</p> <p>■ ■ Locul, în care învăț, trebuie să mă ajute să-mi dezvolt identitatea, să înțeleg cine sunt, și sentimentul de apartenență la grupul meu de copii, familia mea și comunitatea mea. Asigură-te că eu pot avea multiple experiențe cu lucruri care reflectă real și corect atât cultura din fac parte, cât și cea a altor copii din grupul meu: cântece, istorioare, desene, cuvinte, jocuri.</p> <p>■ ■ Pregătește mediul ca un loc unde să mă joc și să învăț, unde să mă pot auto-exprima, să interacționez cu ceilalți, să fac alegeri, să încerc idei și materiale noi, să creez; un mediu care să-mi stimuleze curiozitatea, să explorez și să descopăr, să soluționez probleme și să perseverez în fața unor dificultăți și incertitudini; unde să-mi dezvolt deprinderi practice, independența și empatia</p>

Pentru a face față diversității, educatorii vor planifica contexte de învățare, care să dezvolte cunoștințele, deprinderile și atitudinile copiilor. Ei vor crea împreună cu copiii experiențe care să-i ajute:

- să învețe prin intermediul tuturor simțurilor
- să învețe prin intermediul tuturor simțurilor, explorând, experimentând, creând să investigheze, să-și pună întrebări, să vină cu propriile ipoteze și să continue să se minuneze
- să discute, să facă alegeri, să exprime idei și să colaboreze cu ceilalți
- să adreseze întrebări, să-și extindă ideile și să stimuleze gândirea
- să exploreze probleme legate de diversitate, incluziune și echitate

-
- să stabilească conexiuni cu alți oameni, să exploreze diverse roluri și relații sociale
  - să împărtășească propriile experiențe, să învețe despre lumea în care trăiește și să reflecteze asupra ceea ce a aflat nou
  - să se simtă fericiți și să-și dezvolte un sentiment sigur de apartenență
  - să facă conexiuni dintre experiențele de acasă și cele de la grădiniță.

Cadrele didactice invită copiii să-și împărtășească experiențele și ideile sale, identifică oportunități de a ajuta copiii să se implice în joc, își construiesc practicile educaționale, pornind de la interesele copiilor și faptele pe care aceștia le observă. Ele recunosc că învățarea copiilor se realizează în cadrul contextelor sociale și iau decizii deliberate și bine planificate pentru sprijinirea învățării copiilor prin interacțiuni sociale cu diverși parteneri. În conformitate cu aceste decizii organizează mediul fizic de învățare, implică copiii în diverse contexte de joc, activități de rutină și tranziții.

Cadrele didactice utilizează o gamă largă de strategii de interacțiune ca să construiască învățarea copiilor și să-i sprijine în procesul de investigare și explorare. Prin intermediul interacțiunilor create ele provoacă gândirea copiilor, extind arealul intereselor lor; introduc idei noi, făcând conexiune cu cele ale copiilor pentru a-i sprijini în descoperirea noilor posibilități și verificarea noilor ipoteze de cunoaștere.

3.3 Parteneriatul cu familia

Educația timpurie este totalitatea interacțiunilor în diversele contexte din viața copiilor, care au menirea de a sprijini creșterea, învățarea și dezvoltarea armonioasă. Parteneriatul cu familia este condiția educației timpurii eficiente și de calitate. Cooperarea dintre părinți și cadre didactice este esențială pentru a asigura **coerența** și **consecvența** acțiunii educaționale a celor doi factori de educație asupra copilului, precum și a celor două medii în care copilul trăiește cea mai mare parte din perioada lui timpurie.

Cadrele didactice cunosc familia și mediul în care crește copilul acasă; recunosc statutul familiei ca prim educator al copilului; respectă și valorifică moștenirea culturală a fiecărei familii.

Colaborarea cu familia se stabilește pe bază de încredere, respect reciproc și egalitate. Contactele formale și informale periodice cu membrii familiei sînt utile pentru schimbul de informații despre copil. Aceste raportări pot fi orale și scrise, cu privire la progresul și realizările copilului.

Un punct important al acestor întâlniri ar trebui să se refere la reafirmarea contribuției părinților în procesul de dezvoltare și învățare al copilului, cu sugerarea modalităților de sprijinire a acestui

---

proces acasă. Părinții trebuie să regăsească un sprijin în instituția de educație timpurie, să se simtă bineveniți pentru a colabora cu educatorii și a participa la orice activități realizate cu copiii. Aici ei trebuie să fie familiarizați cu:

- informații privind particularitățile de vîrstă ale copilului;
  - importanța intervențiilor educaționale;
  - rolul important al mediului stimulat cu care copiii interacționează;
  - necesitatea asigurării protecției și securității fizice și emoționale a mediului;
- activitățile care se desfășoară în instituția de educație timpurie

Familia ar trebui să fie pe deplin implicată în toate aspectele legate de educația și îngrijirea copilului.

De inclus responsabilitățile familiei

4. METODOLOGIA PROCESULUI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Evaluarea nivelului performanțelor copiilor de diverse vîrste, inclusiv a celor de vîrstă timpurie are un rol esențial. Educația timpurie este complexă și solicită forme de monitorizare și evaluare adaptate la particularitățile individuale și de vîrstă ale copiilor. Fiecare copil este unic și se dezvoltă în ritmul său propriu. Astfel, evaluarea în educația timpurie trebuie să urmărească progresul copilului în raport cu el însuși. Rezultatele evaluării vor fi utilizate pentru a preciza trebuințele de dezvoltare a fiecărui copil pe parcursul vîrstei și a efectua corectările de rigoare în ceea ce privește strategiile didactice. Iată de ce funcțiile de bază pe care le îndeplinește evaluarea în educația timpurie sînt: măsurare (ce a învățat copilul?), predicție (este nivelul de dezvoltare a copilului suficient pentru stadiul următor, și în special pentru intrarea în școală?) și diagnoză (ce anume frînează dezvoltarea copilului?). Educatorii sînt liberi în alegerea metodelor și modalităților de evaluare și apreciere. Important este ca evaluarea să aibă pentru cadrele didactice un rol proiectiv, iar pentru copii – o funcție constructivă, de încurajare și să nu constituie un factor de inhibiție, refuz sau blocaj. Obiectul evaluării va fi conduita copilului, acțiunile, produsele activității sale într-o situație concretă, copilul ca personalitate fiind tratat permanent cu respect și dragoste. Educatorul va observa și va încuraja succesele fiecărui copil, fără a trece pe cineva cu vederea.

Observarea curentă are un caracter permanent și permite educatorilor să culeagă informații despre progresul fiecărui copil în parte, dar și al întregului grup de copii. Cu ajutorul observării educatorul poate urmări sistematic comportamentul copilului pe tot parcursul zilei, de la venirea în instituție pînă la plecare: în momentele de început al zilei, în timpul activităților în grup mare, grupuri mici sau individuale, al jocurilor spontane sau organizate, cînd servește masa în momentele de tranziție de la o activitate la alta, la baie, la finalul programului.

Educatorul trebuie să urmărească progresul copilului sub toate aspectele dezvoltării sale: cognitiv, socioemoțional, motric:

-
- cunoștințe, deprinderi, abilități;
  - atenție, memorie, gândire, limbaj;
  - interese, aptitudini, motivație;
  - relațiile cu copiii de aceeași vîrstă, cu copiii de altă vîrstă, cu adulții;
  - dezvoltare motrică.

Portofoliul este o metodă ce constă în colectarea intenționată și sistematică a produselor activității copilului, precizîndu-se pe produse data realizării lor, comentariile educatorului referitor la succesele acestuia vizavi de obiectivele educaționale și la reflectarea progresului copilului în documentele colectate. Metoda portofoliului permite să obținem indicii clare (ilustrate, documente) ale dezvoltării copilului într-un interval de timp, gradul implicării copilului în activitate și particularitățile dezvoltării lui individuale. Portofoliul reprezintă un instrument util de cunoaștere a copilului și pentru părinți, care pot observa, studiindu-l, evoluția copilului de-a lungul anilor de educație timpurie și aprecierile educatorului în raport cu aceasta.

Datele colectate în urma aplicării diferitor metode și instrumente aplicate de educator constituie fundament pentru monitorizarea pregătirii copilului pentru școală. Pentru o evaluare obiectivă și constructivă, cadrele didactice vor utiliza Instrumentul de monitorizare a pregătirii copilului pentru școală.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Educației al R.Moldova Nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al R.Moldova, 24.10.2014, Nr.319-324/634.
  2. Curriculumul educației copiilor de vîrstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. Bolboceanu A., Cemortan S., Cori E. [et al]. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier, 2008.
  3. Hotărârea Guvernului R. Moldova nr. 944 din 14.11.2014 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”. În: Monitorul Oficial al R.Moldova Nr.345-351/1014 din 21.11.2014.
  4. Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020. În: Monitorul Oficial, 15.07.2011, Nr. 114-116, art. Nr: 589. <http://lex.justice.md>
  5. Regulament-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică. <http://lex.justice.md/md/349661>.
  6. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie / ME al R. Moldova; Vîrtosu L., Pânzari A. [et al]. Chișinău: Sirius, 2013.
  7. Tankersley D., Brajkovic S., Handzar S. [et al.] Definiția ISSA a pedagogiei de calitate: Cum aplicăm teoria în practică: Ghid pentru promovarea principiilor unei pedagogii de calitate. Chișinău: Epigraf, 2013.
  8. [curricula din Australia & Statul Queensland, Finlanda, Scotia, Irlanda, Romania etc.]
- 1.